

Kuhu mina oma aastad olen pannud?

Esimesena võtab külalise üksel valju tervitusnõugumise vastu kass Kõtsi, Zaurami pereliige ja vaieldamatu isiksus. Proovib istuda pere- naise süles, siis külalise süles ja valib lõpuks tukkumiseks tühja tugitooli.

Tuba on täis raamatuid ja maale. Klaveri kaas on lahti — see pill pole pelgalt jõukuse näitaja. Kogu korterist õhkub vaimust, see on loov- inimese kodu.

Vastne juubilar Heljulaine Zauram pakub lõhnavat tai- meed, see ergutab paremini kui kohv. Käime sammhaaval läbi sünnipäevalapse elutee. Heljulaine Zaurami põlvkond ei kuulu saatuse soosikute hul- ka, paraku ei saa inimene endale saatust valida.

Heljulaine Zauram sündis Jõgeval, kus tema isa oli val- lakirjutaja. Keskkooli läks ta Tartu kolledžisse (tollane ha- ridus liigendus järgmiselt: algkool 1.—6. klass; keskkool 7.—9. klass ja gümnaasium 10.—12. klass). Pärast keskkoo- li käis ta mõne aasta tööl ja tahtis astuda «Pallasesse», kuid õeldi, et enne tuleks gümnaasium lõpetada. Nii jäi gümnaasiumis õppimine sõja aega. «Pallases» õppis Helju- laine Zauram aastail 1943—1944, siis pommitati koolihoo- ne puruks ja õpinguisse tuli vahe sisse. 1946. aastal alus- tas terve kursuse uuesti, aga siis juba Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis.

ELU PÕNEVAIM AEG

Kuigi paljud «Pallase» õp- pejõududest olid läinud, olid mitmed siiski ka jäänud. Kõik Heljulaine Zaurami õpe- tajad tollest ajast on läinud Eesti kultuurilukku. Maali ja joonistamist andsid Johannes Võerahansu, Elmar Kits ning Eduard Einmann. Täna teada, et Eduard Einmann ei olnud päris aus inimene, aga ta oli hea joonistaja. Kunsti- ajalugu õpetas meie kõigi ae- gade tuntuim mees sel alal Voldemar Vaga, perspektiivi Tartu nimekaim arhitekt Ar- nold Matteus ja esteetikas Kaarel Ird. Kaarel Ird avas kunstitudengitele uue maa- ilma — kutsus nad teatrisse, lubas proove vaatama, tut- vustas näitlejatega. Kuigi ot- sesed õpingud kippusid lünk-

likuks jääma, oli see ometi põnev aeg, andis üldkultuuri- liselt palju.

Ka Heljulaine Zaurami kur- susekaaslasel olid huvitavad inimesed. Maalikunstnikud Valdur Ohakas, Lembit Saarts, Harri Pudersell, Ester ja Enn Roode, Lyydia Vallimäe-Mark, keraamik Hannes Varjun. Eesti tänapäevakunst õieks nendeta kindlasti vaesem.

Põnevaim kunstnik ja traagilisima saatusega inimene sellelt kursuselt oli kindlasti Ülo Sooster. Temast kõneleb Heljulaine Zauram pikemalt, sest kuigi nüüd on temast Eestis räägitud ja fiimigi teh- tud, ei teata temast palju.

Ülo Sooster oli Hiiumaa poiss, kooligi tuli teistest hil- jem, hilissügisel, kui kartul

Koos kauaaegse sõbra, maa- likunstniku ja luuletaja Alek- sander Suumaniga Tallinnas.

võetud. Ta oli üks neist, kes arreteeriti ja Siberi vangilaagrisse saadeti. Kui aeg täis sai, siis Eestisse tagasi teda ei lubatud. Ta abielus mosk- valannaga ning jäi Moskvasse elama, kujunedes sealse põ randaaluse kunsti hinnatu- maks esindajaks. Eestis kar- deti terrast kuulda. «Kuku»- klubi ükski löödi tal nina alt kinni, mis veel rääkida tema tööde näitusest või aval- damisest. Ülo Sooster suri noorelt, jõudmata ära oodata ametlikku tunnustust.

KOOLIÕPETAJA VASTU TAHTMIST

Heljulaine Zauram käis kunstiinstituudis lõpetamise- ni, vaid diplom jäi kaitsmata, sest saksa okupatsiooni aeg- ne gümnaasiumi lõputunnis- tus ei kehtinud vene okupa- siooni ajal. Tuli hakata otsi- ma leivatööd. Ainus võimalus n.-õ. oma erialal tööle minna oli joonistusõpetajana. Aasta kulus Otepää keskkoolis, viis aastat Jõgeva keskkoolis ja siis, 1954. aastal tuli ta Haap- sallu. See oli olnud tema unistus lapsepõlvest peale:

elada mere ääres. Oli õnnelik kokkusattumus, et Tartu Üli- kooli lõpetanud abikaasa suu- nati Haapsalu õigusnõuandla juhatajaks ja Haapsalu 1. keskkooliski oli joonistusõpe- taja koht vaba.

Õpetajaks polnud Hejulai- ne Zauram kunagi saada tahtnud, ometi sai õpetami- sest tema elutöö. Nüüd, kuns- tikoolis, meeldib talle väga õpetaja olla. Lapsed on innu- ga asja juures, ei pea pide- valt võitlema ülekasvanud poistega, kel üldse mingit kooiühvi ei ole. Kõige hul- lem oli koolis muidugi see, et maalimiseks üldse aega ei jäänud.

Lootuses ometi kord vaid maalimisele pühenduda jäi ta pensioniea saabudes kohe koolist ära, aga siis sai ema halvatus ja jäi tema hoolda- da.

SUVEKODU AULEPAS ANNAB JÕUDU

«Ma ei ole ennast mitte ku- nagi vanana tundnud. Oppi- mise isu on tänaseni. Aga aasta tagasi, kui sain 69, siis mõtlesin kõhedusega, et va- nadus on käes. Kui loen leh- tedest või näen televiisorist oma kursusekaaslast, siis küsin küll: kuhu mina oma aastad olen pannud?»

Olin õnnelik, kui saime su- vekodu Aulepasse. Seal olen saanud rahus maalida ja aia- töö annab jõudu.»

Kes nüüd kõnnib Hejulai- ne Zaurami juubelinäitusel, see väljas kunstniku elutöö, kes paneb tähele, et enamik

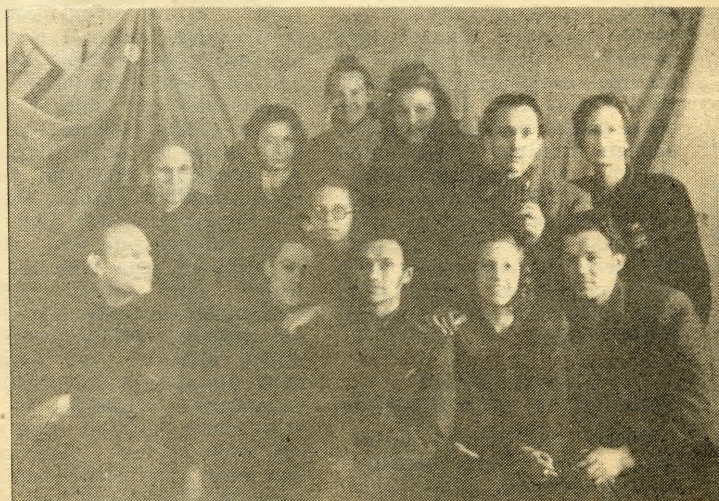

Heljulaine Zauram kunsti- instituudi lõpetamise aastal.

pilte on lillemaalid või na- tüürmordid, maastikke on vaid mõned.

«Mulle ei meeldi väijas maalida. Kardan alati, et keegi võib märkamatuks selja taha tulla. Koduski saan maalida vaid siis, kui olen üks. Ega praegunegi aeg loomingu- soodusta. Sabad väsitavad, igapäevamured kipuvad üle pea kokku lööma. Aga üldi- selt ma inimeste kurtmist ei jaga — on elatud veel kitsa- malt kui praegu, pakk-kaste- gi mööbliks sobitatud; see ei ole elus ometi kõige tähtsam,» arvab juubilar. «Tähtis on, et mul on elus olnud eneseväl- jendusvõimatus, et olen õpe- tanud Naima Neidret, Esta Kamsenit, Henriette Tugi- Nuusbergi, Kalle Rõõmust, Jaan Toomikut, kelle arengu jälgimine on olnud huvitav ja kes on juba leidnud oma koha Eesti kunstis; et olen leidnud oma Jumala, ja horos- koopki ütleb, et elu lõpul leian töö, mis mulle täit ra- huldust pakub. Palju rohke- mat ei või inimene ju tahta- gi.»

Ene PAJULA

Esimene rida vasakult: keraamik Hannes Varjun, Valdur Ohakas, hiljem kirjandusloolasena tuntuks saanud Aadu Säärts, hiljem Tartu kunstikooli kauaaegne õppejõud Sil- via Jõgever, Ülo Sooster.

Tagumises reas vasakult eelviimane Lembit Saarts, ka- he rea vahel Heljulaine Zauram. Pilt on tehtud 1947. a. Johannes Võerahansu ateljees.